

Més jocs, més fam, més 3.0: noves tendències en literatura juvenil

Ricard rulz. escriptor i periodista

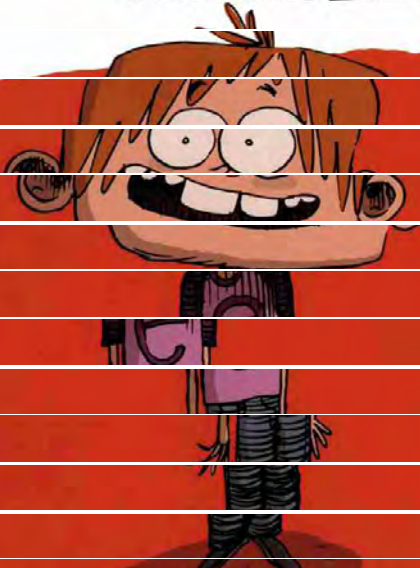
La distòpia, la temàtica social i les noves tecnologies s'obren pas en una narrativa cada cop amb menys fronteres

Només cal sentir una editora tan veterana com Montse Ingla, de Cruïlla: «En literatura juvenil, ja no és fàcil ni saber què passarà el mes vinent». Hi haurà més vampirets, o per fi ens n'hem saturat? S'hi farà un forat la crisi, ni que sigui a partir de l'empelt entre els patiments socials i la revifada del gènere distòpic que ha propiciat l'èxit d'Els jocs de la fam? Creixerà el fenomen crossover, amb adults que llegeixen pijames de ratlles i adolescents que salten sense problemes del Diari del Greg a George R. R. Martin, o de Laura Gallego a Federico Moccia? I encara més: arribarà al gènere l'esperat transmèdia, hi haurà llibres enriquits per a nois i noies, haurem d'incloure el llibre electrònic, les app, el codi QR i els derivats de la imminent web 3.0 a les nostres converses sobre literatura juvenil?

La resposta, excepte per als aficionats a fer de Tirèies, és complicada, i més en un context tan canviant com l'actual. Pocs autors, pocs editors i pràcticament cap agent literari es mostren disposats a mullar-se a l'hora de predir les línies que marcaran la ficció juvenil del nou any, i als experts a estudiar-la ens agrada molt més, en general, mirar enrere que cedir a unes prospectives sovint considerades «comercials». Perquè, en el fons, què són les «tendències»? O més ben plantejat, en paraules de l'editora de La Galera, Iolanda Batallé: «No es tracta d'endevinar què tindrà èxit. Ser editor no consisteix a encertar les modes de la temporada, sinó a implantar-les a partir de les apostes del teu catàleg».

¿Val la pena, per tant, analitzar les pautes dels darrers anys, consultar les preferències del jovent, demanar l'opinió dels professionals i esbossar un article amb tres àmbits del gènere susceptibles de transformació? ¿Val la pena entendre, ni que sigui per sobre, quina és la relació entre l'oferta futura del sector i la recepció, no només en vendes, dels joves lectors i els seus prescriptors? ¿Val la pena, en fi, jugar a endevinar tendències amb cert rigor, malgrat saber que els darrers grans fenòmens,

BONO BIDARI
**JO, EL VIS
RIBOLDI!**

nacionals o forasters, van arribar per sorpresa? La resposta, com totes les bones respostes, és una altra pregunta, aquesta indefugible: val la pena plantejar-se cap a on va la literatura juvenil al nostre país?

1. D'on venim: crepuscle o fam de la fantasia?

D'entrada, no cal mirar-s'ho gaire: el principal boom de la narrativa juvenil al segle XXI ha estat, fins al moment, el de les grans sagues de gènere fantàstic, afavorit pel doble èxit, literari i cinematogràfic, de Harry Potter i El senyor dels anells. Dos fenòmens recents, el de l'Stephenie Meyer de Crepuscle (Alfaguara) i el de la Suzanne Collins d'Els jocs de la fam (Estrella Polar), han perllongat la revifada fins avui, enfosquant-la per la via del terror.

És evident que les programacions de les editorials, sobretot les dels grans grups, encara van plenes de monstres i distòpies, i que la preparació del terreny a edats cada cop més incipients augura una bona salut del filó. S'ha arribat ja, però, a una certa saturació? S'ha abusat dels succedanis o, al contrari, l'èxit ha fomentat l'obertura de noves línies, algunes de creatives? Segurament totes dues coses, en opinió de la directora de CLIJ, Victoria Fernández, que en el seu informe per a l'Anuario Iberoamericano sobre el Libro Infantil y Juvenil 2012, publicat per la Fundació SM, considera «desgastat»

el boom del fantasy, però al mateix temps assenyalava que en els darrers mesos han aparegut obres de qualitat com ara Allà on els arbres canten, de Laura Gallego (Cruïlla), o Llegat, de Christopher Paolini (Roca). En ampliar la collita a la producció pròpia, a més, veiem en l'informe corresponent de l'Anuario, a càrrec del crític i pedagog Joan Portell Rifà, que a casa nostra, tan reticents al gènere com hem estat tradicionalment, per fi s'ha començat a produir una fantasia juvenil competitiva. Així, a més d'obres citades per Portell com els Retrum de Francesc Miralles o l'esplèndid Quan no te'n vas de Pau Joan Hernández a Edebé, del 2010 ençà s'hi podrien afegir obres de Maite Carranza, Àngel Burgas, Gerard Guix, Susana Vallejo, David Martí, Víctor Panicello, Care Santos o Salvador Macip que demostren que hi ha un planter en alça i, per l'acceptació palesada en premis com el Protagonista Jove o el Joves Lectors, de futur.

Tindrem, en conseqüència, fantasia per força temps, i autòctona si segueix l'increment d'autors catalans crescuts a l'aixopluc del fenomen, i de la millor si se segueix l'estela de l'imparable Joc de trons de Martin. On hi haurà, doncs, els canvis? Hi respon Montse Ingla, des de Cruïlla, amb perspicàcia: «En els propers mesos és d'esperar un augment significatiu de les distòpies, de la fantasia que posa en qüestió la realitat, perquè el futur és molt incert i els nois ho detecten. Però seria molt perillós que seguís també l'actual escalada de les emocions: cada cop més horror, més fosc en els sentiments, aventures més extremes i violentes... Té un sostre, això?».

2. On som: la crisi, amor i odi

Tothom hi està d'acord, en un grau o altre: les distòpies no han arribat per casualitat. Al marge de Suzanne Collins, la realitat s'ha tornat tan omnipresent, la crisi pesa tant sobre les nostres consciències, que fins i

tot el fantasy s'ha tenyit de temàtiques socials. Ja era, doncs, un retorn a crits, però l'actualitat l'ha consolidat i n'augura una potència inesperada, on la incògnita final serà la resposta dels lectors: el realisme reviu, sobretot en el seu aspecte més social, més punyent, ineludible per a autors i editors.

Però... el seguirà, el jovent? D'exemples n'hi ha per a tots els gustos: la novel·la Esclats a la jungla de Javier Cisneros (Cruïlla), segurament avançada al seu temps, va ser una de les millors entre les aparegudes el 2011, però gairebé ningú se'n va fer ressò, potser perquè les seves impecables i addictives aventures sobre el pes del poder i la corrupció, la lluita per la informació i la dura realitat de la guerra i les mines antipersona es van anticipar al canvi de cicle. En canvi, el doble premi –Edebé i Nacional– a la pionera Maite Carranza per les seves extraordinàries Paraules emmetzinades, amb els abusos sexuals com a rerefons, denota que des de fa dos anys es poden començar a deixar les bruixes sense ser esborrat de l'aparador. I pel mig, Fabio Geda i Gemma Pasqual amb la immigració, Michael Morpurgo amb la guerra, Annabel Pitcher amb la mort, Jordi Cervera amb la delinqüència, Gabriel Janer Manila amb la dessocialització, Lluís Miret i Anna Cabeza amb l'educació o Santi Baró amb la prostitució han anat posant granets de sorra en un procés que sembla –ni que sigui per desgràcia, veient les notícies– que anirà a més aquest 2013. Com serà la cosa, en fi, que fins i tot el popular Elvis Riboldi ha començat a introduir l'atur, la crisi i els problemes per arribar a final de mes en les seves divertides peripècies...

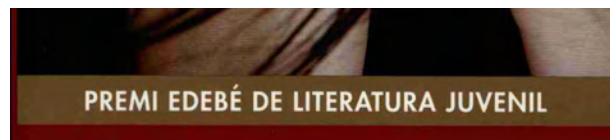
De l'odi a l'amor, però, sempre hi ha menys d'una línia. Amors en crisi, doncs, a la literatura juvenil? Ja hi som de ple, si mirem què atrau els joves –les joves?– d'obres com ara les de Federico Moccia, Laura Gallego o Stephenie Meyer. També és ben cert, però, que les novel·les més o menys romàntiques, de la chic lit versió teen a la revisitació dels clàssics sentimentals feta per Rocío Carmona a La gramàtica de l'amor, han agafat força en els darrers temps, en part davant la certesa que, també en el juvenil, hi ha més lectores que lectors. Hermínia Mas a Estimat, t'he de deixar, Maite Carranza a L'esperit dels gels, Esther Sanz a la col·lecció Ellas de Montena o Sònia Fernández-Vidal aprofitant per fer divulgació a Quantic Love són exemple d'una tendència que, segons les programacions, anirà a més, i amb aquesta tendència algunes pors: la

primera, que el sexe se segueixi tractant amb pinces mentre Internet bull de pornografia, i la segona, que el sexisme renascat en tantes propostes infantils de «princesetes» tingui continuïtat a l'edat de les hormones.

Però l'amor, això sí, que duri... i que duri també, i durarà segons tots els indicis, la tendència que afegeix el coneixement al triplet «entreteniment + formació + cultura», bàsica en tot catàleg que no subsumeixi la transmissió de valors al compte de resultats. Hereva d'El món de Sofia de Jostein Gaarder, la línia amb plus d'aprenentatge s'ha vist aplicada fa poc en autors de l'eficàcia de John Grisham, Simon Scarrow, Stephen Hawking i el mitològic Rick Riordan, però també, més a prop, en el Màrius Serra de L'arca de Babel (sobre el llenguatge), la Núria Pradas d'Un viatge màgic i el Josep Millo d'El verí de la cobra (sobre l'Antic Egipte), o les mil i una adaptacions de clàssics (per exemple a Teide, que fins i tot ha rebut un premi). Déus i guerrers de Michelle Paver, ja en marxa en català, marcarà en els propers mesos una tendència consolidada.

3. On anem: el joc, la xarxa, el no-llibre...

Com en tot repàs periodístic, el d'aquest breu article incorre en absències sonades: la pujada imminent de les ficcions independentistes, per exemple, o les col·leccions en alça del young adult i la difícil situació del còmic entre el jovent, entre d'altres, serien temes escaients en un text sobre noves tendències en narrativa juvenil catalana, però parlar avui de llibres i novetats obliga a dedicar, ni que sigui pensant en el futur, un apartat a Internet, les xarxes socials i les noves –fins quan?– tecnologies. O encara més, a la web 3.0, la interactivitat segmentada de la qual sembla que propiciarà nous productes –seran llibres, seran e-books, seran vooks?– en els quals la ficció juvenil, de bracet de la infantil, promet estar-hi present.

PREMI EDEBÉ DE LITERATURA JUVENIL

PARAULES
EMMETZINADES

MAITE CARRANZA

edebé

Així, i per començar per la part més rudimentària, és evident que els «fills» de Geronimo Stilton són adolescents que llegeixen el Diari del Greg, l'Elvis Riboldi i els seus succedanis, però també que aviat necessitaran que aquesta imatge fusionada amb el text deixi de ser estàtica. També ho és, és clar, que les diferents variants del joc, del rol al videojoc, i la força del cinema i la televisió s'hi han anat incorporant d'una manera que portarà aviat a veure versions adolescents de meravelles com la cèlebre aplicació sobre Mr. Morris Lessmore, la més descarregada a iTunes.

Mentre autors, il·lustradors, editors, desenvolupadors i fins i tot professionals aliens al sector ja treballen –en secret, és clar– en algunes d'aquestes àrees, una ullada als treballs recents en castellà de Fernando Marías, amb *El silencio se mueve*, o d'Inma Chacón, amb *Nick*, permeten valorar un possible toc d'atenció als editors catalans. Sí, és cert, cada cop hi ha més mails, sms i fins i tot whatsapp als arguments, i cada cop més novel·les incorporen el suport de Facebook o Twitter, però... i les obres interactives de veritat, a l'estil del «tria la teva aventura» en versió segle XXI? I el transmèdia, i l'hipertext, i els llibres electrònics realment pensats per a la generació de l'iPad o l'Android?

Segurament, apunten molts experts, un dels problemes per fer aquest salt és econòmic, i és per això que els grans grups, sobretot en castellà, van amb avantatge respecte a la ficció catalana. També hi haurà, fins i tot, qui ja estigui escandalitzat en llegir aquestes línies, qui defensi que un llibre és un llibre i la resta ja ho veurem. Però ho veurem, tot hi apunta. Ho veurem, ho llegirem, ho sentirem, ho tocarem... I els adolescents no es quedaran enrere, com tants de nosaltres. Hi estem preparats? Estem fent els deures? No trigarem a comprovar-ho, per molt que, com diu Alberto Manguel, encara sigui d'hora: sí, és cert, Internet s'havia de convertir en la biblioteca on hi fos tot, i de moment només és una biblioteca on hi ha qualsevol cosa. Però els joves, els nostres joves... tindran paciència o tindran fam? És l'hora de rumiar-hi.

Els classificats de Faristol

Us convidem a enviar anuncis per paraules al CLIJCAT (clijcat@clijcat.cat)

A càrrec del
consell de
redacció

⌈ Es necessita rateta que escombrí l'escaleta, el replà o fins i tot l'edifici sencer de segrestadors d'il·lusions.

⌈ Personatge mut però amb molt a dir busca llibre sense mots per perdre-s'hi.

⌈ Vagó de metro cansat del W hatsapp busca lectors que en lloc del mòbil prefereixin el paper.

⌈ Hi ha algú???? A les llibreries tenim els prestatges plens de fantàstics llibres i àlbums il·lustrats per ensenyar-vos!

